

ШЫН

Бүгү чурттарнын пролетарийлери, каттыжыңар!

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 235 (9612)

Воскресенье, октябрь 6, 1974 чыл

1975 чылда үлээштериниң

Өртөз 2 көп

СОВЕТ ПАРТИЯ-ЧАЗАК ТӨЛЭЭЛЕРИНИҢ ГДР-ЖЕ ЧОРУПКАНЫ

ГСЧП Топ Комитетиниң ГДР-ниң Күрүм Чөвүлелиниң болгаш Чазакниң Чаланын суарган Герман Демократия Республикасының тургустуулары бээр 25 чыл оон байырларынга киржир-биле совет партия-чазак төлээлери октябрь 5-те Москвадан Берлинге чорупкан.

Төлээлери СЭКП ТК-ның Чыгыш секретари эи: Л. И. Брежнев баштап чоруур.

Төлээлериң составында СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүчү, СССР-ниң камгала министри А. А. Гречко, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүчү, СССР-ниң даштык херектер министри А. А. Громыко, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүчүниң кандидаты, Беларусияның Компартиясының ТК-зының бирги секретари П. М. Машеров, СЭКП ТК-ның секретари К. Ф. Катусев, Литваның Компартиясының ТК-зының бирги секретари П. П. Гришкавичус, СССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даггазының ораакчызы И. В. Архипов, СЭКП ТК-ның кежигүчү, СССР-ниң ГДР-де элчини М. Т. Ефремов олар кирип

турар. СЭКП ТК-ның Чыгыш секретарины дуулакчызы, СЭКП ТК-ның кежигүчү К. В. Рукасов биле СЭКП-ниң Топ ревизия комиссиясының кежигүчү А. М. Александров төлээлери биле кады чорупканнар.

Эштер Ю. В. Андронов, В. В. Гришанин, А. Н. Косыгин, Ф. Д. Кулаков, А. Я. Пельше, Н. В. Подгорный, Д. С. Полковник, М. А. Суков, А. Н. Шелепин, П. Н. Демичев, Б. Н. Пономарев, И. В. Калитонов, СЭКП ТК-ның кежигүчүлери П. А. Абрахимов, В. В. Кузнецов, Г. Г. Кузнецов, Г. Г. Павлов, А. У. Черненко, СЭКП ТК-ның кежигүчүниң кандидаты В. С. Папутин, СЭКП-ниң Топ ревизия комиссиясының кежигүчү О. Б. Рахманин, СЭКП ТК-ның Чыгыш секретарины дуулакчызы В. А. Голков, хамааты увар чүүл министриниң бирги ораакчызы А. Н. Катрич болгаш өскелер-даа СССР-ниң күртүе туктары асхан Виуково аэродромундан төлээлери үдээр.

ГДР-ниң СССР-де элчини Гарри Отт, ГДР-ниң элчини чериниң аймакчылары төлээлери база үдээрлер. (СЭТА)

СОВЕТ ПАРТИЯ-ЧАЗАК ТӨЛЭЭЛЕРИ МАР-ГА БААР

Моолдун Араттың Революстуг партиясының Топ Комитетиниң, МАР-ның Улустун Уруг Хуралынң Президиумунун болгаш МАР-ның чазакны чаланын суарган СЭКП ТК-ның Чыгыш секретари эи Л. И. Брежневке баштап совет пар-

тия-чазак төлээлери бо чылдың ноябрь төңүзүнде МАРП-ниң III съездиниң 50 чыл болганынга болгаш Моол Арат Республикасы чараларының байрдалында киржир-биле Моол Арат Республикага баар.

СОВЕТ ТЫВАНЫҢ 30 ЧЫЛ ОЮНГА

МАЛЧЫННАРНЫҢ ЧАРЫЖЫ

Мал ажылының продуктуларын садып алырының тос айлар онаадазын күсөткениниң дугайында модээ (хуу-биле).

Районнар	Сүт	Эът	Дүк
Бай-Тайга	101,3	114,7	102,4
Монгуш-Тайга	101,8	103,8	83,7
Барыш-Хемчик	101,5	105,4	107,8
Өвүр	101,4	111,2	93,4
Чөөн-Хемчик	106,9	106,5	107,3
Улуг-Хем	112,1	100,1	99,5
Танды	100,0	105,3	108,7
Бин-Хем	102,6	106,6	104,7
Тожу	158,7	104,0	107,1
Каз-Хем	113,6	108,4	110,6
Тес-Хем	127,3	112,3	111,7
Эрзин	101,2	112,7	102,2
Кызыл хооросвет	91,1	103,0	103,4
Республика ниятчан-биле	104,8	106,4	104,1

Бо модээниң допчу сан-түң-нери бистин республиканың малчынарының магалыг чеднишкениниң дугайында, Совет Тываның 30 чыл юбилейиң төлөттиг белек-биле укунуңга дөшт олар карак кыраа ажалдазын дугайында тодаргай херечилер турар-дыр. Тос айларын онаадазын ажыр он-он тонна сүтү, эътти, дүктү саткан чорук тоску беш чылдын дөртүк, тодарадыкчы чылдын планын хуусаа бетинде күсөдүн болурун болунар аргазы бар дөрүннүн дугайында чуулаар турар. Эрткен чылдын ол үе-

Республикага бо чылдын бедик дагыг черлерде мал семиртиг кадрлар чыгып олардын эрткен чылдардан эки ажыггаан. Ичтанган хойларын, мыйыстыг боа малдын, чыгының семирттези эки болган Чамдык ажил-агыйларга анык малдын хонукта немелде деңизин пландан бүдүп чартык — ийи катап ажыр турган. Илдыгаларга «Бай-Тал», «Шивалиг», «Шамбалыг», «Революцияның чалыгы», «Сунпак», «0. Шынал», «Төз» совхозтарны хамаарыштырып болур.

Эрткен кыжын хой кыштаг-лаашкынын олзон чеднишкенин эрттирген, коданырны чем болгаш сүт-биле дээр хандырган чорук хойдан кыргыз алдыр дүктүн арбын болурунда чедирген. Он анык хойнуң, ошкунга чакы кыргыздын организаствы чоруткан. Он тунелде «Шамбалыг», «Алдан-Мадарыг», «Тыва», СЭКП-ниң XXII съездин аттыг, «Большевик», «Барлык», «Төз», «Бурунгаар» совхозтарга дүк чымдазы дык көздүдөн.

Республиканың малчынарынын чедип алган чеднишкени чамдык коллективтерин тос айның планын онаадазын күсөдүрү дөшт ха-

Бөгүн — Башкының хүну

ЧУРУКТА: Кызылдың № 2 школаның башкы Монгуш Шырыновна Серен чэрби ийи чыл дургузуда бичип чаттары өредин келген. Ол боулуң билг-мергежил, ийи чуткуду мнак херезге барган болдурун. Коллективниң магалдыгының бирээни М. Ш. Серен бо чымын хузаап алган бирги классчылары-биле калды.

С. ФЕОКТИСТОВТУҢ фотогу.

УЛУСЧУ БАШКЫ

Бөгүн чаңчыл болган өөрүшкүлүг байырдал — Башкының хүну. Улуг башкыны болгаш башкы В. И. Ленин совет эре-чарларының баштайгы чылдарында-ла улусчу башкының эзелч чери, оң роль кайы хире болуп болурун онаалап айткан. Бистин чуртуушта школа болган улус өредилгизиниң херээ партия болгаш чазактың ханы сагыш салышкынын төвүңге туруп келген. Совет интеллигенцияның мурунчы отряды башкылар дугайында сагыш салышкыны улуг. Оларнын ажил төлөөрүн улугтуңга, ажилдар, чурттаарына улан таарымчалыг байдалдарын тургузуп турары улусчу башкыларның хундулуг амыл-херзан ханы хулаан нөрүп турарының тодаргай херечилер болур.

Башкының хүнүн бо чылдын онаагай байдалда демделеп турар. Тоску беш чылдың дөртүн чылы партияның XXIV съездининиң улус өредилгизиниң талазы-биле салган чутула деруларын амыларга боттандырыныг улуг уюм-дуалыг чыл болган. Чаа элелден 1974—75 өредилге чылы ук-сорууганы шиттирилээрин доозарының өлөш. Өөрүшкүлүг байырдал Совет Тываның 30 чылын улуг тура бистин улус өредилге ажилдакчыларыныс хөгжүдүңгү эрткен орунче хаа нөрүшкүн, анык салгалды коммунисттер мөшү-шынарга нигиздериниң улуг сорулгаларын боттарының мурунунда салып турар.

Совет Тываның улуг чаартылгаларының аразында улус өредилгизиниң чеднишкенини кайгамчык. 1944 чылда Тывага эвээш санның школа ажылдап турган, дади болгаш ортумак-да өредилге чери турган. Бөгүңгү Тываны өрүдөр, Хоорай, суурларда школар сань чүрү немелди оларар. Партия болгаш чазактың дондалдарыга үндөшүлөш, ылыгын модээ школарын базазын быгылгалар талазы-биле улуг хемчеглер алынган.

Бистин республиканың дөрт муң ажыг нигилиг башкылар отряды улуг күш. Школарда, дади болгаш ортумак тускай өредилге черлеринде мнак херезнге бугу билиг-мергежил, күнүм баралгайды келген хоочуннар-да, чаа өзүп оларар амын кадрлар-даа кайы хей. Башкыларының билиг-мергежи чыл буру бедил оларар. Бисте шупту башкыларының 62 хууза дади болгаш дооспаан дади эртемни чедип алган. Барык 100 ажыг башкы РСФСР-ниң болгаш Тыва АССР-ниң шко-ларларының алдарлыг башкызы деп бедик атты тывышкан. Чазактың орденнери болгаш медальдары-биле чартым мүн башкылар шаңктанганнар.

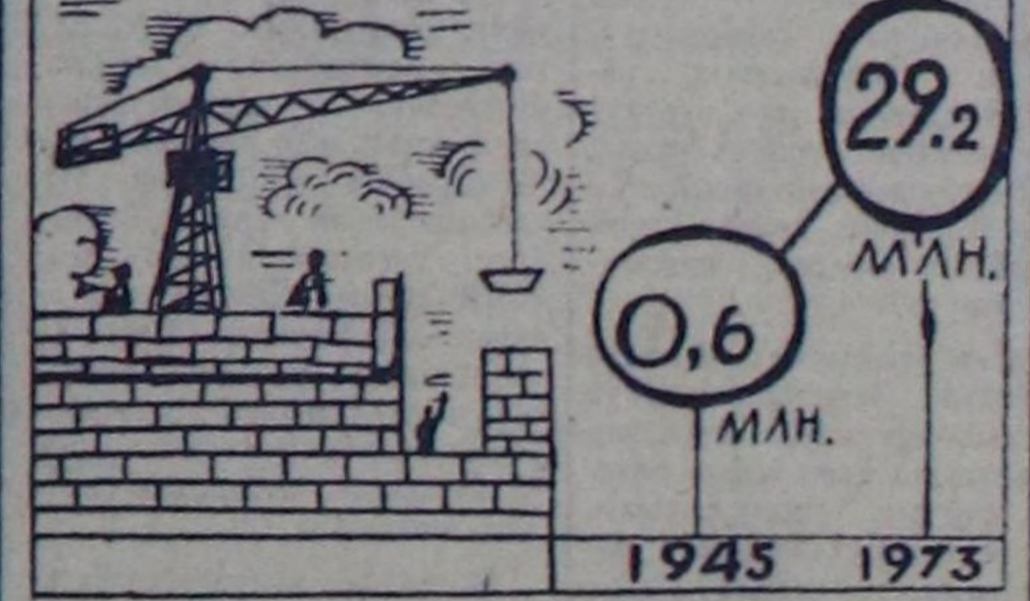
Башкыларын, хей-нигити ажыл-херээ бугүдөгө билдингир, Олар чүтге школа, башкылаашкын ажылы-биле кызыгарла-май, хоорайларың, суурларың хей-нигити амыдарыныг эң-не идеякелги кирип турар. Тывада неггеренг агит-кварталар амыларга бистин башкыларыны эң көсү рөлдүг болу берген. Аңаа уруларын нигиздериниң талазы-биле педагогика пропагандазын, ол ышкаш ада-илер ортузунга тызуу-буру массалыг хемчеглерни идеякелги боттан-гырып турарлар.

Хей-хей башкылар политеоредилге системазында пропаган-дистер, лекторлар, агитаторлар бооп ажылдаан. Чоңуң ай-биччызы депутат болганар кайы хей. Нандыг-даа амыла, каа-даа чораш, башкы ниги бедик адынга төлөттиг, өдүлүг нигиздиничи болур дээрзин кым-даа билер. Бөгүн өөрүшкүлүг байырдалдың хүнүңде республиканың школарын-да амын-ниги болгаш амыдарал-чуртталгазы, хей-нигити херээ-биле чутула. Тываның улус өредилгизиниң хоочуннары А. Ч. Эргил-өөл, О. А. Тава-Самбу (Нызылдың башкы училищаны), Е. Д. Матюшина (Туранның № 1 школы), А. Н. Нонгарова (Нызылдың № 2 школы) болгаш Е. Б. Салзын-маа (Нызылдың башкы институту), Г. И. Очур-өөл (Суг-Ансы школы), Р. М. Арначаа (Кызыл-Сыдык школы), Н. Н. Тараа (Самгалдай школы), В. Т. Шогжал (Тоора-Хем школы) оларың аттарын бөгүн чоргалар-биле даа, буянныг амыл-херээңге ам-даа улуг чеднишкенин билер болуң күзү-ниң.

Бүгү-нигити ортумак өредилгемге шилчигени боттандыра-рының шиттирилди өредилге чылын эң организаствы, өредилге-нигиздилге талазы-биле бедик деңгеле эрттир дөшт күженишкенин ажилдарың школа коллективтериниң чуту-ла соругазы. Өөрүшкүлүг бурузун школа хараа туула, оңу бугу талакыг билгилер-биле чеспелээр, уруларын күш-аңыч чачылдарга, коммунист бедик мөшү-шынарга нигизидер айтыртылар улус өредилге организуурун, школа коллективтериниң мурунда өзек чыгару болур. Бо бүгүңү чедип алырыңга башкыларын чынык дуулакчылары парти-я, совет, хей-нигити органинар, ада-илер болур ужурут.

ӨЗҮЛДЕНИ ЧУРАГАЙЛАРЫ

Тудуг туйбузу

Дилиг материалы

Тудуг ыяжының сөөртүлгези

Ак-Довурактан медээлер

Чолаачыларның чеднишкени

№ 11 автобазаның чолаачылары беш чылдың тодардыкчы чылдың сентябрьда болган үшкү кварталда чүк соортур даалгазын чеднишкенин күсөткен. Чүк соортурдунун сентябрь программаның коллектив тоина-биле 13,4 хуу, тоина-километр-биле бир хуу пландан ажырган.

Үшкү кварталда чолаачылар пландан ажыр 13610 тонна, азы үш айлар даалгазында көрдүнгениден 8,9 хуу хой язы-буру чүктерни соорткен.

104 рубль хөй

Совет Тываның 30 чыл юбилейин төлөттиг уктуур дөшт «Тыва даг-дүг тудуг» эргеле-линин уагтуур бугурудалар коллективниң коллектив сентябрьда үдүг күженишкенин ажылдаан. Эрткен айда 130 муң рубльдин барааның продукцияны бээр планын бүдүрүге 166 муң рубль чедирген, а ону сайгарынын даалгазы ажыр күсөткен.

Юбилей мурунун күш-ажылы элчээр элчээр Т. Г. Якушкин уагтуур демпр-бетон кылылар бугурур шетиң ажил-нишлери күш-ажылың эң бедик бугуручулук чедип алганар. Сентябрьда бетонош-хемтектилер 573 кубометр, азы ай планында көрдүнгениден 173 кубометр хой демпр-бетон кылыларын бугурун.

Чүктер соортурдунун квартал программаның күсөдүрүңге Владимир Корсун уагтуур-каа чолаачылар бригадазы эң хой көрүзүлүг чедип алган. Совет Тываның 30 чылныга тураскалган сентябрьда күш-ажылы элчээр чолаачылар Анатолий Чижов, Чамба Адыг-оол, Иван Борисов, Алексей Белоусов бедик бугуручулук ажилдааннар.

Комбинаттың коллективни беш чылдын дөртүк, тодарадыкчы чымың тос айлар программаның база ажыр күсөткен. Барааның продукцияны ол үеде 1 миллион 324 муң рубльге бугурун үдүргөн, азы ол пландан 104 муң рубль ажыг. Продукция сайгарынын даалгазын 55 муң рубльге ажыр боттандырган.

Эрткен чылдын бо үезинде денээрге бугурулгане күш-ажылын бугуручулук өскөн.

Уластарын тус-тус куула-чуларын хынар-биле куула-чоруурун турда миллиондун

БУДУРУКЧУЛУГ АЖЫЛДААР

Байрдал бугуруучулук «Тыва даг-дүг» комбинаттың арыл-лал фабриказының коллективни бедик көрүзүлүг эрткен тос айларда чедип алган. Беш күн элчээр сентябрь 29-та бугу-рүчүлүг ажылдаан, 48 тонна даг-дүгү арылгалар турган, 84 тонна чедирген.

«Тыва даг-дүг тудуг» эргеле-линин тудугуларын байыр-лап мурунда боттарының чеднишкениниң дугайында партия комитетинге рапорттаан. Коллектив сентябрь айла-пандан ажыр 36 муң рубль-дин ажалдарын кылган.

К. ХЕРТЕК.

Шалыпчы неделяның күш-ажылчы ээлчээ

Район бо күзүн иштин-биле 1800 гектар аныгы аңдары белектер планын. Ам бо хүндерде 1075 гектар аңдар. «Бай-Тал» совхоза 200 гектар аныгы аңдар планы 203, «Мурнакың» колхоз 200 гектар планын 100 хуу күүсөдүн күсөткен.

«Төз» совхоза 1300 га аныгы аңдар планында 630 ганы аңдарган. Совхозту механизаторлары СЭКП Тыва обкомунун база республиканың Министрлер Чөвүлелиниң шалыпчы неделя дугайында доктаалың таныжып көргөн, күсүк чер аңдырыл-газын октябрь 10-та чедип бүрүп доозарын шиттирилдэн. Шалыпчы неделяның баштайгы хүнүңде-ле ажылдыг темптин илер-лер дүрдүдөн. Совхозта он трактористер чер аңдырып турар. Эң бедик көрүзүт дөшт чарын оларын ортузунда калбаган. Тракторист Ногай Буцалдыр хунда 6 гектар чер аңдар норманың орунуга 9 гектар аңдырып, оңу 150 хуу күүсөдүрүн чедип алган.

Шалыпчы неделя дугайында доктаалың «Мурнакың» механизаторлары база чу-гаалажып көргөн. Мыда ийи эвено күсүк сугтарында чорудуп турар. Олар 100 ажыг ганы сугтарган. Сугтагылар шалыпчы неделяда бедик көрүзүлүг чедип алыры-биле шалыпчы ажилдап турар.

Д. БАЛЧЫЙ,
недээ ажил-агый эргелениңиң көл агроному.

Бай-Тайга район.

КЫЗЫЛ САДЫГ — ҮШКҮ КВАРТАЛДА

Совет Тываның 30 чыл оюнга төлөттиг ужуражырынга белектерини, Кызыл-садыгның коллектив бо чылдың кварталынын планын 100,8 хуу күсөткен. Пандан ажыр 110 муң рубль-дин аш-чем болган үлетүр бараанын саткан. Эрткен чылдын ол үезинге денээрге 1 млн. 255 муң рубльдин бараанын хойну саткан.

Коллектив орулга кирериниң бедик күш-ажылдыг бугуручулукун бедидериниң планнарын база ажыр күсөткен. Хандырылганың бедик културалы дөшт демиселе хөй магазинир киржип турар. Садыг алычлары бараанын боттары иштин алган, кассага өртөң төлөр арга-биле саткан бараанын бот-денани эрткен чылдын ол үе-

инде 23,9 хуу турган болза, эрткен кварталда 38 хуу болган.

Кызыл-садыгның бүтү маганын иштинин 37,5 хууу ажыл-ды ол депнилгелер арга-биле ажылдап турар. Ханды-рылганың културалың бедидерин чедип ал, планын ажыр күсөткен мурунчы коллективтер көвөй. Чижко, комму-нист К. Г. Кызаева директор-

Чаагайжыдылга — нигитиниң херээ

ДОКТААМАЛ КОНТРОЛЬДААР

Хоорукускомунун бир айт-тымшыкы билер сизре бээ?

— Кандай айттымшикың?

— Куулу-уларың хеример лаштын ботталдырбас, хоорайны арыг-шевер тургузар дугайында.

— Ийе, билер мен.

— Ышкаага бо олар миштарын, беле төн каан сайны, оларны берген хааржактары күңе херим иштине кирерип албас силер? Бо дээрге лемей-ле күдүмү бугу ыш-кажал.

— Чай алынамын ол ийни. Ырак рейс чорайт, чаа келдим.

— Бо чүүлдер мынаа үр-ле чыткан хире, долгалыр сиен бешин үнүп келген көрүптер даан.

Хоорайны арыг-шевер тургу-зар дугайында хоорукуском-нун 1969 чылда-ла үндүргөн шиттирини чурттагыларның аңааар күсөдүрүн турарын хы-наар соругалың хоорукус-комун иштине керектер кала-зын беле Кызылдың санпид-сациязынын кады чоруткан ревизия мчылар элээр.

Уластарын тус-тус куула-чуларын хынар-биле куула-чоруурун турда миллиондун

оукталганы хевээр эле салбаан турду материаллары. Он элери чок болду. Ийи хонук усаала бо нүдүлдерин херим иштине кирерин сагылар-ышаан, катап база хынал келери дыштанган бижикти по-та хааржаанне сунпак, чору-туву.

Шаг мчылар бажындарын кезип, чамдык улуска арга-сумесин, сагалдырыны берип, чамдыктарын комиссияга келдирип чоруу тुरुвуста, кежээ апарган.

Кудумчулун бир черинге эвээрисе, асфальттыг орук-лу кыды-биле чоруткан ала-ла хөмөп олчарга айтып, ке-жээ кижил шугла чуулашкан тур. Бисте көрүп каап, олар-ның бирезин чуулаалды.

— Мында улус телефон шу-гурма кылып турган үе. Чоруурда онгарын шала хөмгөш барганнар-дыр. Ам чогууда бажындарың чурттагыларың мчаар хамык бугу, чуулузуң төп турар бергенер.

Шынал-ла орук кыдында төккөн бокту көргө, сагышка аныч, карака чаржыкын. Чамдык кижилерин, хоорай хамаан чок, чурттан турар де-вяскэрия безин арыг-шевер тургузары болаас.

М. ХЕНЧЕ-КАРА,
«Шынын» тускай коор.

